
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБКИ КОНЦЕПЦІЇ ЗДОРОВ'ЯФОРМУЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Наталія Гончарова

Анотація. На основі даних науково-методичної літератури та системного підходу розглянуто проблемні питання сучасного етапу розвитку системи освіти в Україні, визначено тенденції наукової думки про формування здоров'я дітей молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання та соціальну значущість проблеми формування здоров'я школярів. *Мета.* Проаналізувати соціально-педагогічні передумови розробки концепції здоров'яформуючих технологій у процесі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку для визначення її основ. *Методи.* Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, ресурсів мережі Інтернет, контент-аналіз, понятійно-термінологічний аналіз, теоретико-методологічний аналіз, педагогічні методи, дослідження, опитування, методика визначення протистояння організму несприятливим факторам навколишнього середовища. *Результати.* На основі даних науково-методичної літератури та власних досліджень сформульовано основні теоретичні положення необхідності впровадження здоров'яформуючих технологій у процес фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку. Проаналізовано соціально-педагогічні передумови діяльності у напрямі формування здоров'я дітей шкільного віку. Серед соціальних передумов було окреслено потребу суспільства у гармонійно розвинутій особистості, виявлено низький рівень сформованості засад здорового способу життя, низький рівень рухової активності дітей у період навчання в школі, що розкривають соціальний запит відносно здоров'я населення. Серед необхідних складових впровадження освітніх інновацій акцентовано увагу на вимогах сучасного Державного стандарту початкової освіти, на недостатньому рівні впровадження інноваційних засобів фізичного виховання, необхідності розвитку кадрового потенціалу сучасних закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: здоров'я, діти, соціальні, педагогічні передумови, здоровий спосіб життя.

Abstract. On the basis of scientific methodological literature data and the system approach, the problematic issues of the current stage of the education system development in Ukraine are considered, trends of scientific thought about the formation of health of junior schoolchildren in the process of physical education and the social significance of the problem of health education of schoolchildren are determined. *Objective.* To analyze the socio-pedagogical preconditions of the development of the concept of healthforming technologies in the process of physical education of children of junior school age to determine its basics. *Methods.* Analysis and generalization of scientific and methodological literature, Internet resources, content analysis, conceptual and terminological analysis, theoretical and methodological analysis, pedagogical methods, research, surveys, methods for determining the body resistance to unfavorable environmental factors. *Results.* On the basis of scientific-methodical literature data and own researches the basic theoretical positions of necessity of healthforming technologies introduction in the process of physical education of junior schoolchildren formulated. The socio-pedagogical preconditions of activity in the direction of formation of health of children of school age are analyzed. Among the social preconditions, the need of the society in the harmoniously developed person was outlined, the low level of formation of the principles of a healthy lifestyle, the low level of motor activity of children during the schooling period were noted, revealing a social request regarding the health of the population. Among the necessary components of educational innovations introduction, attention is focused on the requirements of the modern State standard of primary education, the insufficient level of implementation of innovative means of physical education, the need to develop the staffing capacity of modern institutions of general secondary education.

Keywords: health, children, social, pedagogical prerequisites, healthy way of life.

Вступ. Формування здоров'я дітей шкільного віку – актуальна соціально-педагогічна проблема, успішне вирішення якої може позначитись на стані здоров'я як окремої дитини, так і суспільства в цілому. Майбутнє держави безпосередньо залежить від сумарного потенціалу здоров'я дітей, підлітків, молоді [16].

Особливо ця проблема загострюється в умовах соціально-економічних змін в Україні та спонукає педагогічну науку на пошук шляхів створення системи освіти, здатної забезпечити формування

здоров'я дітей у період навчання в школі. Процес фізичного виховання має потенціал для задоволення особистісних та суспільних потреб у формуванні здоров'я.

Розглядом цієї проблеми займались науковці різних галузей науки. Змістовно представлені наукові дані за такими аспектами формування здоров'я дітей шкільного віку:

- реалізація здоров'яформуючих та здоров'я-зберігаючих технологій у процесі фізичного виховання школярів [1, 2, 13, 20];

- виявлення негативних факторів впливу на стан здоров'я дітей [12];

- формування у дітей шкільного віку культури здоров'я, ціннісного ставлення до свого здоров'я [3, 5, 10];

- вивчення питань готовності вчителів до здоров'язберігаючої та здоров'яформуючої діяльності та формування їх компетентності [4, 11, 19].

Реаліями сучасної системи освіти в Україні, в тому числі процесу фізичного виховання, є невідповідність інтенсивності її розвитку темпам появи освітніх інновацій у напрямі формування здоров'я дітей. Отримані в процесі навчання знання, уміння, практичні навички здоров'яформуючої діяльності діти не завжди реалізують у повсякденному житті, переважно вони не знають як їх застосовувати у конкретних життєвих ситуаціях.

Підсумовуючи результати існуючого наукового досвіду учених у напрямі впровадження здоров'яформуючих технологій у процес фізичного виховання дітей шкільного віку, слід зробити висновки про те, що на фоні соціальних та економічних змін в українському суспільстві система освіти потребує впровадження нових концептуальних підходів до конструювання змістового компонента здоров'яформуючої діяльності в процесі фізичного виховання, що має велике соціальне значення.

Темі статті розроблено згідно зі Зведеним планом НДР Національного університету фізичного виховання та спорту України на 2016–2020 рр. за темою 3.13. «Теоретико-методичні основи здоров'яформуючих технологій у процесі фізичного виховання різних груп населення» (номер держреєстрації 0116U001615).

Мета дослідження – проаналізувати соціально-педагогічні передумови розробки концепції здоров'яформуючих технологій у процесі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку для визначення її концептуальних основ.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, ресурсів мережі Інтернет, контент-аналіз, понятійно-термінологічний аналіз, теоретико-методологічний аналіз, педагогічні методи дослідження, опитування, методика визначення протистояння організму несприятливим факторам навколишнього середовища (за Г. М. Сердюковською, [14]).

Результати дослідження та їх обговорення. Соціально-педагогічні передумови концепції здоров'яформуючих технологій позначають потребу суспільства у гармонійно розвинутій особистості, соціального запиту на формування та підтримання здоров'я членів суспільства.

Соціальна значущість питань формування здоров'я підростаючого покоління підкреслена нормативно-правовими актами України, які ви-

значають їх як пріоритетні для формування здорової нації та створюють державний механізм регулювання здоров'яформуючої діяльності, функціонування сфери фізичної культури та спорту, серед яких: Закон України «Про фізичну культуру і спорт» № 3808-XII від 24.12.1993; Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» № 344/2013 від 25.06.2013; Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1320-р від 09.12.2015 «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року»; Указ Президента України № 42/2016 від 09.02.2016 «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація»; Розпорядження Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти».

У законодавчих актах України визначено пріоритети розвитку сфери фізичної культури та спорту, освіти у напрямі формування здоров'я осіб різного віку, що передбачає: виховання у громадян України дбайливого ставлення до свого здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя та особистої безпеки; популяризації рухової активності як невід'ємного фактора здорового способу життя; поліпшення організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, науково-методичного, медичного, інформаційного забезпечення сфери фізичної культури і спорту; популяризація використання оздоровчої рухової активності для зниження ризику неінфекційних захворювань, запровадження системи моніторингу показників рухової активності та фізичного стану осіб різного віку.

Соціальний запит на здорову, гармонійно розвинуту особистість обумовлено тенденцією зниження рівня здоров'я населення України вже з початкових етапів навчання в школі. Нами було проведено дослідження [21], в яких взяли участь 163 учні 7–10 років молодших класів закладів загальної середньої освіти м. Кролевець Сумської області, серед яких 82 хлопчики та 81 дівчинка. Учасниками дослідження були також 99 батьків учнів, які засвідчують тенденцію підвищення рівня захворюваності дітей за період навчання в початковій школі.

Так, за даними медичного огляду, менше половини учнів (46,0 %, n = 75) є практично здоровими, серед них 23,92 % (n = 39) хлопчиків та 22,08 % (n = 36) дівчаток. У динаміці за період навчання кількість дітей з відхиленнями у стані здоров'я, а саме з наявністю хронічних захворювань, збільшується з 41,67 % (n = 17) – у сім ро-

ків до 59,46 % (n = 22) – у 10 років. Відповідно до розподілу нозологій переважають порушення опорно-рухового апарату (17,18 %, n = 28), захворювання ока та придаткового апарату – 8,59 % (n = 14), мали місце хвороби системи дихання – 4,29 % (n = 7), імунної – 3,68 % (n = 6) та лімфатичної – 2,46 % (n = 4) систем, хвороби органів травлення (1,84 %; n = 3) та сечостатевої (1,84 %; n = 3) системи.

Дані про високий рівень захворюваності доповнено результатами аналізу ступеня протистояння організму дітей несприятливим факторам зовнішнього середовища (за методикою Г. М. Сердюковської) протягом навчального року, за яким число днів хвороби на 100 дітей становило 968,10, тоді як кількість випадків захворювань на 100 дітей – 209,82. На жаль, тільки 15,95 % (n = 26) дітей не хворіли протягом навчального року.

Тривожна ситуація з низьким рівнем здоров'я дітей обумовила пошуки основних причин її виникнення. Теоретики та практики сфери фізичної культури і спорту [7, 9, 17] виводять на перше місце в цьому питанні прояв гіпокінезії.

Виникнення явища гіпокінезії серед дітей молодшого шкільного віку пов'язане зі зміною їхнього статодинамічного режиму у період початку навчання у школі, збільшенням навчального навантаження, нерациональними режимами життєдіяльності, низьким рівнем мотивації до самостійних занять.

Дослідження показують, що до 82–85 % денного часу більшість учнів знаходяться в статичному положенні (сидячи). Навіть у молодших школярів доволень рухова активність (ходьба, рухливі ігри) займають тільки 16–19 % часу, з них на організовані форми фізичного виховання припадає лише 1–3 % [16, 17]. Вони більшість часу проводять за навчанням, у вільний час надають перевагу перегляду телепередач, малюванню, комп'ютерним іграм, відвідуванню кінотеатрів та розважальних центрів [16].

Отримані попередні дані власних досліджень рівня рухової активності дітей молодшого шкільного віку [8] підтверджують цю негативну тенденцію. Тому здоров'яформуюча діяльність у закладі загальної середньої освіти можна розглядати як чинник формування здоров'я дітей молодшого шкільного віку та інструмент збільшення обсягу їх оздоровчої рухової активності.

Потреба розробки концепції здоров'яформуючих технологій у процесі фізичного виховання обумовлена також загальним низьким рівнем сформованості засад здорового способу життя серед населення. Такі технології в даному контексті реалізують комплекс заходів із набуття теоретичних знань та практичних навичок із дотримання засад здорового способу життя та формування ціннісного ставлення дітей до власного здоров'я.

У контексті розгляду даного питання ми зосредили увагу на вивченні ступеня залучення дітей до дотримання здорового способу життя у побуті. В опитуванні брали участь 94 учні 8–10 років. Серед дітей 51,06 % дотримуються правил особистої гігієни, 50,00 % (n = 47) – режиму дня, 35,11 % (n = 33) дотримуються високого рівня «рухової активності», найменше діти приділяють увагу процедурам загартовування.

За результатами опитування 62,77% (n = 59) учнів займаються фізкультурно-оздоровчою діяльністю. На жаль, серед дітей, які не беруть участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності, 25,93 % (n = 24) не мають бажання займатися. Хоча заняття фізичними вправами цікавлять дітей, проте недостатньо сформована мотивація не дає можливості повною мірою використати їх для формування здоров'я молодших школярів.

Дитина повинна розуміти, що за допомогою фізкультурно-оздоровчої діяльності можна ефективно формувати своє здоров'я. Вчитель фізичного виховання також повинен знати, що тільки правильно мотивована дитина буде активною, діяльною й енергійною, а це є запорукою результативності занять та досягнення головної мети – формування здоров'я підростаючого покоління [6].

Здоров'яформуюча діяльність повинна ґрунтуватися на тісній взаємодії всіх учасників освітнього процесу, мати чіткий алгоритм проведення [18, 22]. Рівень обізнаності батьків у питаннях організації та проведенні фізкультурно-оздоровчої діяльності відіграє провідну роль і визначає якість і кількість рухової активності їхніх дітей у позанавчальний час. Головною запорукою залучення дітей до фізкультурно-оздоровчої діяльності є власний приклад батьків, виконання фізичних вправ разом, здоровий спосіб життя [15]. У процесі проведення досліджень, в якому брали участь 99 батьків, з'ясовано їх позитивне ставлення до фізкультурно-оздоровчих занять дітей – 72,73 % (n = 72) батьків, 66,67 % (n = 66) із них відзначають, що систематичні заняття позитивно впливають на стан здоров'я дітей і лише 5,05 % (n = 5) не помічають будь-якого впливу.

Звертаючи увагу на низький рівень сформованості здорового способу життя у суспільстві в цілому, не можна залишати без розгляду питання сімейних традицій у дотриманні здорового способу життя. Так, у контингенті учасників дослідження 29,29 % батьків мали досвід занять спортом у минулому, та тільки 11,11 % (n = 11) із них підтверджують власним прикладом позитивний вплив систематичної фізкультурно-оздоровчої діяльності на організм людини. Слід звернути увагу на слабкі прояви взаємодії у здійсненні оздоровчих заходів між батьками та дітьми, що значно знижує ар-

сенал здоров'яформуючої діяльності учнів у позанавчальний час, знижує увагу до самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності [8].

У контексті впливу педагогічної складової процесу фізичного виховання у напрямі формування здоров'я дітей молодшого шкільного віку можна говорити про те, що здоров'я дитини значною мірою залежить від того, як учитель може професійно побудувати здоров'яформуючу діяльність у процесі фізичного виховання, що сприяє нівелюванню негативних факторів ризику для здоров'я дитини, наскільки він власним прикладом, реалізацією набутих навичок здоров'яформуючої діяльності зможе сформувавши мотиваційне підґрунтя систематичної фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей.

Проведений аналіз науково-методичної літератури та результати власних досліджень дозволили визначити соціально-педагогічні передумови впровадження здоров'яформуючих технологій у процес фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку, до яких належать:

- соціальний запит на здорову, гармонійно розвинуту дитину, соціальна потреба в здоровому способі життя членів суспільства, формування ціннісного ставлення дітей до свого здоров'я;
- перехід до впровадження сучасного Державного стандарту початкової освіти;
- модернізація змісту освіти у напрямі запровадження інноваційних засобів фізичного виховання, формування теоретичних знань дітей про засади здорового способу життя;
- підвищення компетентності кадрового потенціалу першого рівня повної загальної середньої освіти;
- розширення арсеналу засобів підвищення стійкості організму дитини до несприятливих факторів зовнішнього середовища та оптимізації процесів адаптації до умов навчання в школі;
- необхідність створення умов формування стійкої мотивації до систематичної фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей уже з початкових етапів навчання в школі.

Література

1. Анастасова О. Ю. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'яформувальних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / О. Ю. Анастасова. – Бердянськ, 2014. – 20 с.
2. Ващенко О. М. Впровадження здоров'язберігальних технологій у навчально-виховний процес початкової школи / О. М. Ващенко // Вісн. Глухів. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка. – 2012. – Вип. 20. – С. 214–218.
3. Воднева Е. В. Педагогические условия формирования ценностного отношения к здоровью у детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Е. В. Воднева. – Смоленск, 2003. – 207 с.
4. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 / Д. Є. Воронін. – Мелітополь, 2006. – 20 с.

Висновки:

1. Сучасна система початкової освіти знаходиться на важливому етапі свого розвитку – переходу до нового стандарту початкової освіти, незважаючи на складне становище соціально-економічної сфери нашої країни. Умови сьогодення – критичний стан здоров'я дітей шкільного віку, гіподинамія, низька мотивація дітей до фізкультурно-оздоровчих занять – вимагають пошуку дієвих механізмів задоволення потреби суспільства у здоровій, гармонійно розвинутій особистості.

2. Наукові пошуки у напрямі формування здоров'я дітей молодшого шкільного віку спонукають до необхідності реалізації концептуальних підходів до реалізації здоров'яформуючої діяльності в процесі фізичного виховання, що обумовлено рядом передумов, перш за все, наявністю соціального запиту на здорову, гармонійно розвинуту дитину, соціальної потреби в здоровому способі життя членів суспільства, формуванні ціннісного ставлення дітей до свого здоров'я. Необхідність модернізації змісту освіти з боку державного регулювання та безпосередньо участі представників закладів загальної середньої освіти обумовлює процеси переходу до впровадження сучасного Державного стандарту початкової освіти, реалізації інноваційних засобів фізичного виховання, формування теоретичних знань дітей про здоровий спосіб життя, підвищення компетентності кадрового потенціалу першого рівня повної загальної середньої освіти, розширення арсеналу засобів підвищення стійкості організму дитини до несприятливих факторів зовнішнього середовища та оптимізації процесів адаптації до умов навчання в школі, необхідності створення умов формування стійкої мотивації до систематичної фізкультурно-оздоровчої діяльності уже з початкових етапів навчання в школі.

Перспективи подальших досліджень полягають у теоретичному обґрунтуванні та розробці концепції здоров'яформуючих технологій у процесі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

5. *Гаращенко Л. В.* Цінність здоров'я дітей дошкільного віку як чинник гуманістичного виховання / Л. В. Гаращенко // Пед. процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 2. – С. 29–37.
6. *Гончарова Н.* Ставлення дітей молодшого шкільного віку та їх батьків до фізкультурно-оздоровчої діяльності / Н. Гончарова, Г. Бутенко // Фіз. культура, спорт і здоров'я нації. – 2015. – Т. 1, вип. 19. – С. 110–115.
7. *Гончарова Н.* Особливості рухової активності дітей молодшого шкільного віку / Н. Гончарова, Г. Бутенко, В. Усиченко // Спорт. вісн. Придніпров'я. – 2016. – № 3. – С. 39–42.
8. *Гончарова Н. М.* Особливості рухового режиму учнів першого класу загальноосвітньої школи / Н. М. Гончарова, О. М. Костюченко, А. О. Прокопенко, М. В. Родіоненко // Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. XI Міжнар. конф. молодих вчених, 10–12 квітня 2018 р. – С. 29–300.
9. *Дейнеко А. Х.* Соціально-педагогічні передумови формування культури рухової діяльності в учнів загальноосвітніх навчальних закладів / А. Х. Дейнеко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2015. – № 4. – С. 35–39.
10. *Дрибинский П. Л.* Педагогические условия формирования ценностного отношения к здоровью у детей младшего и среднего школьного возраста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / П. Л. Дрибинский. – Смоленск, 2009. – 241 с.
11. *Карапузова Н. Д.* Здоров'язберезувальні технології у системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / Н. Д. Карапузова // Педагогіка, психологія та медико-біол. пробл. фіз. виховання і спорту: зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – 2015. – № 1. – С. 39–45.
12. *Козярін І. П.* Фактори ризику у формуванні здоров'я сучасного покоління дітей / І. П. Козярін, О. П. Івахно, Ю. В. Немцева // Зб. наук. пр. співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. – 2014. – Вип. 23(4). – С. 170–175.
13. *Кондратьев А. Н.* Здоровьеформирующая технология физического воспитания младших школьников на основе использования традиционного каратэ: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. Н. Кондратьев. – Тула, 2006. – 153 с.
14. *Круцевич Т. Ю.* Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. посіб. / Т. Ю. Круцевич, М. І. Воробйов, Г. В. Безверхня. – К.: Олімп. л-ра, 2011. – 224 с.
15. *Марченко С. В.* Взаимодействие семьи и школы в процессе физического воспитания школьников / С. В. Марченко, Е. В. Скибина, Л. А. Надеина // Науч. альм. – 2015. – № 9(11). – С. 516–519.
16. *Михайленко Ю.* Стан здоров'я і рухової активності дітей молодшого шкільного віку / Ю. Михайленко, В. Решетилова, Я. Ковров // Спорт. вісн. Придніпров'я. – 2017. – № 1. – С. 193–196.
17. *Москаленко Н.* Сучасні підходи щодо підвищення рухової активності дітей шкільного віку / Н. Москаленко, В. Решетилова, Ю. Михайленко // Спорт. вісн. Придніпров'я. – 2018. – № 1. – С. 203–208.
18. *Футорный С.* Современное состояние процесса физического воспитания детей младшего школьного возраста: проблемы и пути их решения / С. Футорный, Н. Гончарова, Г. Бутенко // Фіз. культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. пр. – 2018. – Вип. 5 (24). – С. 120–124.
19. *Царенко І.* Здоров'язберезувальні технології у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання / І. Царенко // Наук. зап. Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. – 2016. – Вип. 9(3). – С. 73–76.
20. *Черепов Е. А.* Система спортизованого фізического воспитания в здоровьеформирующем образовательном пространстве школы: монография / Е. А. Черепов. – Челябинск : Изд. центр ЮУрГУ, 2015. – 308.
21. *Butenko N.* Physical condition of primary school-aged children in school year dynamics / N. Butenko, N. Goncharova, V. Saienko et al. // J. of Physical Education and Sport. – 2017. – 17(2). – Art 82. – P. 543–549.
22. *Kashuba V. O.* Effectiveness of health tourism application as the basis of health related recreational technology in primary school pupils' physical education / V. O. Kashuba, N. N. Goncharova, H. O. Butenko // Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports. – 2016. – 2. – 19–25. – doi:10.15561/18189172.2016.0203

Literature

1. *Anastasova O. I.* Preparation of future physical culture teachers for introduction of health-forming technologies in educational process of secondary school : author's abstract for Ph. D. in Pedagogics : 13.00.04 / O. I. Anastasova. – Berdiansk, 2014. – 20 p.
2. *Vashchenko O. M.* Introduction of health-preserving technologies in educational process of elementary school / O. M. Vashchenko // Visnyk Hlukhivskoho pedahokhichnoho universytetu imeni O. Dovzhenko. – 2012. – Iss. 20. – P. 214–218.
3. *Vodneva E. V.* Pedagogical conditions for formation of an integral attitude of senior and junior schoolchildren towards health : Dissertation of Ph. D. in Pedagogics : 13.00.01 / E. V. Vodneva. – Smolensk, 2003. – 207 p.
4. *Voronin D. I.* Formation of health-preserving competence of higher education institution students by means of physical education : author's abstract for Ph. D. in Pedagogics: 13.00.07 / D. I. Voronin. – Melitopol, 2006. – 20 p.
5. *Harashchenko L. V.* Value of pre-schoolers' health as an index of humanistic education / L. V. Harashchenko // Pedahokhichni protsesi: teoria i praktyka. – 2013. – Iss. 2. – P. 29–37.
6. *Honcharova H.* Attitude of junior schoolchildren and their parents to physical culture and health related activities / N. Honcharova, H. Butenko // Fizkultura, sport i zdorovia natsii. – 2015. – Vol. 1, iss. 19. – P. 110–115.

7. *Honcharova N.* Features of motor activity of junior schoolchildren / N. Honcharova, H. Butenko, V. Usychenko // *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*. – 2016. – N 3. – P. 39–42.
8. *Honcharova N. M.* Peculiarities of motor regimen of first form pupils of secondary schools / N. M. Honcharova, O. M. Kostiuchenko, A. O. Prokopenko, M. V. Rodionenko // *Molod ta olimpiyskyi rukh: proceedings of XI International Conference of young scientists*, 10–12 April, 2018. – P. 29–300.
9. *Deyneko A. K.* Socio-pedagogical prerequisites for formation of motor activity culture in schoolchildren / A. K. Deyneko // *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk*. – 2015. – N 4. – P. 35–39.
10. *Dribinsky P. L.* Pedagogical conditions for formation of valuable attitude to health in kids of junior and middle school age : Dissertation of Ph. D. in Pedagogics : 13.00.01 / P. L. Dribinsky. – Smolensk, 2009. – 241 p.
11. *Karapuzova N. D.* Health-preserving technologies in the system of professional training of future teachers of elementary school / N. D. Karapuzova // *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problem fizvykhovania i sportu: Collection of scientific papers* / Ed. by S. S. Iermakov. – 2015. – N 1. – P. 39–45.
12. *Koziarin I. P.* Risk factors in health formation in modern generation of children / I. P. Koziarin, O. P. Ivakhno, I. V. Nemtseva // *Zbirnyk naukovykh prats spivrobotnykiv NMAPO imeni P. L. Shupyka*. – 2014. – Iss. 23(4). – P. 170–175.
13. *Kondratyev A. N.* Health-forming technologies of physical education of junior schoolchildren on the basis of using traditional karate: Dissertation of Ph. D. in Pedagogics : 13.00.04 / A. N. Kondratyev. – Tula, 2006. – 153 p.
14. *Krutsevych T. I.* Control in physical education of children, adolescents and youth: teaching guide / T. I. Krutsevych, M. I. Vorobiov, H. V. Bezverkhnia. – Kyiv: Olimpiyska literatura, 2011. – 224 p.
15. *Marchenko S. V.* Interaction of family and school in the process of schoolchildren physical education / S. V. Marchenko, I. V. Skybyna, L. A. Nadeina // *Nauchny almanakh*. – 2015. – N 9(11). – P. 516–519.
16. *Mykhailenko I.* Health and motor activity of junior schoolchildren / I. Mykhailenko, V. Reshetilova, I. Kovrov // *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*. – 2017. – N 1. – P. 193–196.
17. *Moskalenko N.* Modern approaches concerning the increase of schoolchildren motor activity / N. Moskalenko, V. Reshetilova, I. Mykhailenko // *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*. – 2018. – N 1. – P. 203–208.
18. *Futorny S.* Current state of physical education process of junior schoolchildren: issues and ways of their solution / S. Futorny, N. Goncharova, G. Butenko // *Fizkultura, sport i zdorovia natsii*. – 2018. – Iss. 5 (24). – P. 120–124.
19. *Tsarenko I.* Health-preserving technologies in training of future teachers of professional education / I. Tsarenko // *Naukovi zapysky Kirovohrads'koho pedahohichnoho universytetu imeni V. Vynnychenka*. – 2016. – Iss. 9(3). – P. 73–76.
20. *Cherepov E. A.* System of physical education in health-forming educational space of school: monograph / E. A. Cherepov. — Chelyabinsk : Izdatelstvo tsentr YUrGU, 2015. — 308 p.
21. *Butenko H.* Physical condition of primary school-aged children in school year dynamics / H. Butenko, N. Goncharova, V. Saienko et al. // *J. of Physical Education and Sport*. – 2017. – 17(2). – Art 82. – P. 543–549.
22. *Kashuba V. O.* Effectiveness of health tourism application as the basis of health related recreational technology in primary school pupils' physical education / V. O. Kashuba, N. N. Goncharova, H. O. Butenko // *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. – 2016. – 2. – 19–25. – doi:10.15561/18189172.2016.0203